

แบบบันทึกองค์ความรู้รายบุคคล

๑. ชื่อองค์ความรู้ ปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ด้านไวรัสโควิด ๑๙

๒. ชื่อเจ้าของความรู้ นางวลัยพร วงศ์งาม ตำแหน่ง เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนชำนาญงาน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

๓. องค์ความรู้ที่ประสงค์ (เลือกได้จำนวน ๑ หมวด)

- หมวดที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนพึ่งตนเองได้
- หมวดที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัวอย่างสมดุล
- หมวดที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีธรรมาภิบาล
- หมวดที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

๔. ที่มาและความสำคัญในการจัดทำองค์ความรู้ (อธิบายโดยละเอียด)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) กลายเป็นโรคระบาดครั้งใหญ่ของโลกที่มีผู้ป่วยกระจายไป ๑๑๘ ประเทศ มีผู้ป่วยเพิ่มกว่าแสนชีวิต ผลกระทบของโควิด-๑๙ ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยต้องชะงักงัน การท่องเที่ยวที่เป็นเส้นเลือดสำคัญถูกกระทบ ธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวต้องปิดตัวไป สินค้าอุปโภคบริโภคหลายบริษัทต้องปิดตัวลง ประกอบกับความตื่นตระหนกของผู้คนที่เกรงว่าสินค้าอุปโภค บริโภค จะขาดแคลนดังปรากฏการณ์ประชาชนแย่งกันซื้อของในห้างสรรพสินค้าเพื่อไปกักตุน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทาน แนวทางการสร้างพื้นฐานความพ่มี พอกิน พอใช้ ของประชาชน เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ซึ่งจะเป็นทางออกสำหรับวิกฤตโรคระบาดและปัญหาภัยแล้งที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่

กรมการพัฒนาชุมชน จึงได้แปลงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่การปฏิบัติในระดับครัวเรือน โดยรณรงค์ให้มีการปลูกผักสวนครัวทุกครัวเรือนทั่วประเทศ เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยเน้นการพึ่งตนเอง และความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตในครั้งนี้

๙ มกราคม ๒๕๖๔ นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) กระทรวงมหาดไทย เปิดเผยว่า ตามที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมให้พี่น้องประชาชน “น้อมนำแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สู่แผนปฏิบัติการ ๙๐ วัน ปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร” ทั้งในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่มอาชีพในชื่อแผนปฏิบัติการ ๙๐ วันสร้างความมั่นคงด้านอาหาร ในช่วงวิกฤติการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ และขยายผลดำเนินการตลอดทั้งปี ๒๕๖๓ มีพี่น้องประชาชนทั้งในประเทศ และต่างประเทศสนใจเข้าร่วมโครงการจำนวนมากโดยมีภาคีเครือข่าย เช่น บริษัท อีสท์-เวสต์ ซีด หรือศรแดง ,บริษัท เจียไต๋, มหาวิทยาลัยแม่โจ้ , กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, โอท็อปเทรดเดอร์ และอีกหลายส่วนได้ร่วมมือช่วยกัน เพื่อเป็นการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการปลูกผัก

สวนครัว เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน ระดับชุมชนหมู่บ้านให้มีความยั่งยืน ในช่วงนี้ที่มีการแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ หรือในภาวะปกติตลอดไป กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีหนังสือขอความร่วมมือจากผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ช่วยบูรณาการความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการ “ปลูกผักสวนครัว สร้างความมั่นคงทางอาหาร” โดยให้ความสำคัญของ “อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก” หรือ ออกล. ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้ถอดบทเรียนความสำเร็จของโก่งธนู โมเดลที่ นายก อบต.นายบรรหาร นวรัตน์ และนางแสงจันทร์ ระวังกิจปลัด อบต.โก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ได้ขับเคลื่อนจนประสบความสำเร็จอย่างดีเยี่ยมภายใต้โครงการบ้านนี้ มีรัก ปลูกผักกินเอง ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส่งมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดได้ใช้เป็นแนวทางขับเคลื่อนตามความเหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมโดย

๑. ระดับจังหวัด ให้พิจารณาอบหมายให้พัฒนาการจังหวัดประสานความร่วมมือกับท้องถิ่นจังหวัด และภาคีเครือข่ายบูรณาการความร่วมมือในการขับเคลื่อน “โครงการปลูกผักสวนครัว เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร” โดยมีอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลกหรือ ออกล. ช่วยขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ ตามรูปแบบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู (โก่งธนู โมเดล) เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทาง/การบูรณาการความร่วมมือในระดับพื้นที่สนับสนุนอำเภอ สนับสนุนทางด้านวิชาการ ระบบนิเทศ/ติดตาม และรายงานผลการดำเนินงาน ตลอดจนประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้สู่สาธารณชน

๒. ระดับอำเภอ มอบหมายสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ โดยพัฒนาการอำเภอ ศึกษา รูปแบบ/แนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู (โก่งธนู โมเดล) สร้างการเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกคน ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ออกแบบรูปแบบ/แนวทางในการบูรณาการกิจกรรม “ปลูกผักสวนครัว เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร” กับ “โครงการอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก” เป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ เช่น ธรนรงค์ให้ทุกหลังคาเรือนมีความสามารถในการคัดแยกขยะ สร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ทุกครัวเรือนสามารถในการบริหารจัดการขยะเปียก นำเศษอาหารมาทำเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ใส่แปลงผัก การดูแลรักษาความสะอาดครัวเรือนให้ถูกสุขลักษณะ ดูแลรักษาภูมิทัศน์/สิ่งแวดล้อมให้ชุมชนน่าอยู่ นามอง ขยายผลการปลูกผักสวนครัว การสร้างคลังอาหารเพิ่มขึ้น เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน และอื่น ๆ โดยดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนเมษายน ๒๕๖๔ และส่งเสริม/สนับสนุนให้ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.)/อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีทุกระดับ (กพสม./กพสต./กพสอ./กพสจ.) เข้าร่วมเป็นเครือข่ายอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลกและร่วมปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ และประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคีการพัฒนา กำหนดรูปแบบกิจกรรมติดตามเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ รวมถึงกำหนดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ แก่ชุมชนและผู้ปฏิบัติงาน

๓. ในส่วนกลาง กรมการพัฒนาชุมชน ยังคงดำเนินการประสานสร้างเครือข่าย ขยายผล กับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ และเมล็ดพันธุ์ผักบางส่วนให้กับพี่น้องประชาชน “ถ้าหากทุกภาคส่วนมีการบริหารร่วมกัน สามารถจัดการผลผลิตส่วนเกินให้มีมูลค่าเพิ่ม จะทำให้ “ชุมชนสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” สร้างจิตวิญญาณรักสิ่งแวดล้อม และสร้างชุมชนสีเขียว “จากวัฒนธรรมสู่นวัตกรรม” ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารและของใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจากพืชผักอาหารรักษาสุขภาพ อาหารรักโลก ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรพื้นบ้าน นำไปสู่ “ชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนสามัคคี วิถีพอเพียง”

เกิดชุมชนเกื้อกูล สามารถดูแล ช่วยเหลือ และแบ่งปันจัดตั้งศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์หรือต่อยอดในรูปแบบอื่นๆ การขับเคลื่อนครั้งนี้มุ่งหวังให้เกิดความมั่นคงทางอาหารอย่างแท้จริงในทุกชุมชนทั่วประเทศ ทำให้พี่น้องประชาชนมีพืชผักปลอดภัยไว้กินเอง และแบ่งปัน รวมถึงขยายผลต่อยอดสร้างรายได้ และสิ่งสำคัญคือเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ ๒ ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ยกกระดับโภชนาการ ส่งเสริมการเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ และสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเชื่อมั่นว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอนในประเทศไทยของเรา” อธิบัติ พช. กล่าวทิ้งท้าย

๕. รูปแบบ กระบวนการ หรือลำดับขั้นตอน

ขั้นตอนดำเนินการ

๕.๑ ผู้นำต้นแบบตัวอย่างที่เห็นจริง

๑. ขอความอนุเคราะห์และรณรงค์ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ และเจ้าหน้าที่สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคปลูกผักสวนครัวอย่างน้อย คนละ ๑๐ ชนิด เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน

๒. สื่อสารสร้างการเรียนรู้ผ่านช่องทาง Social Media อย่างน้อยคนละ ๑ ช่องทาง เป็นประจำทุกเดือน ทั้งนี้ ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการประชุมประชาสัมพันธ์การปลูกผักสวนครัวของผู้บริหารระดับสูง (ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ) ด้วย

๕.๒ ผู้นำต้องทำก่อน รณรงค์เชิญชวนให้ผู้นำชุมชน (อกล.อช.กพสม.ผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น ฯลฯ) กลุ่มองค์กร เครือข่าย และนักพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ (นพต.) สร้างกระแสการปลูกผักสวนครัวอย่างต่อเนื่องในหลากหลายพื้นที่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน และสื่อสารสร้างการรับรู้การปลูกผักสวนครัวผ่านช่องทาง Social Media อย่างน้อย คนละ ๑ ช่องทาง เป็นประจำทุกเดือน

๕.๓ นักพัฒนา ๓ ประสาน กลไกการขับเคลื่อน การน้อมนำแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร สู่ปฏิบัติจริง ๙๐ วัน ปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร รอบ ๒

๑. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างทีมนักพัฒนา ๓ ประสานในระดับตำบล เพื่อขับเคลื่อนการปลูกผักสวนครัวอย่างต่อเนื่องได้แก่

- นักพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- พัฒนาการ และนักพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ (นพต.)
- นักพัฒนาภาคประชาชน (อกล.อช.กพสม. ฯลฯ)

๒. จัดทำแผนขับเคลื่อนปฏิบัติการ ๙๐ วัน “ปลูกผักสวนครัว เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร” รอบ ๒

๓. จังหวัด/อำเภอ ติดตาม สนับสนุน การดำเนินการขับเคลื่อนของนักพัฒนา ๓ ประสาน ในรูปแบบการนิเทศงานแบบกลุ่ม

๔. เผยแพร่การดำเนินงานผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์และกระตุ้นการรับรู้การน้อมนำแนวพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สร้างความมั่นคงทางด้านอาหารสู่ปฏิบัติจริง ๙๐ วัน ปลูกผักสวนครัวเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร รอบ ๒ ทางระบบ Online/Offline

๕. รายงานผลการดำเนินการตามแนวทางที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด

๕.๔ ทุกรั่วเรื้อนคือคลังอาหาร ทุกหมู่บ้านคือศูนย์แบ่งปัน

๑. รมรณรงค์ให้ทุกรั่วเรื้อนปลูกผักสวนครัว รวมทั้งเลี้ยงสัตว์/ประมง เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร
๒. ส่งเสริมให้ครัวเรือนในชุมชนเรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ CLM หรือ HLM
๓. รมรณรงค์คัดแยกขยะ ถังขยะเปียกลดโลกร้อน/ทำปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพจากเศษอาหารเพื่อปรับปรุงดินและเพิ่มผลผลิต
๔. รมรณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านสร้างคลังอาหารชุมชนโดยใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์
๕. แลกเปลี่ยนผลผลิตและแบ่งปันให้ผู้ยากไร้ในชุมชน
๖. จัดตั้งศูนย์แบ่งปันเมล็ดพันธุ์และต้นกล้า/อพ.สธ./ต้นไม้ในพุทธประวัติหรือวรรณคดี/
ต้นไม้ที่ใช้สำหรับย้อมสีผ้า

๕.๕ ทักษะชีวิตวิถีใหม่ เยาวชนไทยสร้างอาหารเป็น

๑. ถ่ายทอดวิถีปฏิบัติสู่ลูกหลานในครัวเรือน
๒. ส่งเสริมให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานศึกษา ศาสนสถาน เป็นแหล่งเรียนรู้ในการปลูกผักสวนครัว รวมทั้งเลี้ยงสัตว์/ประมง เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร

๖. ปัญหาที่พบและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรคที่เจอคือ ภาวะของภัยแล้ง ขาดน้ำในการทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ การแก้ไขปัญหาเบื้องต้น ปลูกผักที่ไม่ต้องใช้น้ำมาก และการรดน้ำผักควรเอาหน้าที่เหลือจากการใช้ในครัวเรือน นำมารดต้นไม้เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในการปลูกผัก

๗. ประโยชน์ขององค์ความรู้

เป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารในระดับครัวเรือน ท้องถิ่น ชุมชน ลดรายจ่ายในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ท้องถิ่น และสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่คนในครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น

๘. เทคนิคในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

- ๘.๑ ความต่อเนื่องคือพลัง ส่งเสริมการปลูกผักที่ปลูกอยู่แล้วให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และปลูกผักเพิ่มเติมจากเดิมปลูกในสิ่งที่กิน กินในสิ่งที่ปลูก
- ๘.๒ ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มปลูกผักประจำครัวเรือนเพื่อบริหารจัดการผลผลิตเกิดการแปรรูป
- ๘.๓ ชุมชนสีเขียว เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างจิตวิญญาณรักสิ่งแวดล้อมและสร้างชุมชนสีเขียว
- ๘.๔ ส่งเสริมให้เกิดอาหารรักษ์สุขภาพ อาหารรักษ์โลก ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรพื้นบ้าน
- ๘.๕ เกิดชุมชนเกื้อกูล สามารถดูแลช่วยเหลือ และแบ่งปัน จัดตั้งศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์ อย่างน้อยตำบลละ ๑ แห่ง
